

Mnichov a Sovětský svaz

Ivan Pfaff: Sovětská zrada 1938. BEA, Praha 1993, 144 stran, ISBN 80-900111-01.

Český historik žijící léta v exilu – Ivan Pfaff – se delší dobu badatelsky zabýval spojeneckými vztahy Československa a Sovětského svazu a o jejich vývoji v třicátých letech publikoval v zahraničí několik pozoruhodných studií. Nyní vydalo pražské nakladatelství BEA téměř stopadesátistránkovou knihu, která Pfaffovy názory na dané téma sumarizuje a umožňuje čtenáři poznat nejrůznější peripetie předmnichovského vývoje a autorovy poznatky z důkladného studia, které vyvracejí dlouho umně pěstované mýty o nevyužitě nezištné připravenosti a pomoci SSSR naší republice v době mnichovské krize. Kniha, doplněná dokumentárními a fotografickými přílohami, se příznačně jmenuje *Sovětská zrada 1938*.

V několika kapitolách autor analyzuje genezi a problémy předválečného československo-sovětského spojení a vše, co z toho vyplývalo, zejména pro čs. diplomacii a koneckonců i pro další osudy Československa. Podrobně rozebírá nejrozmanitější okolnosti čs.-sovětské spojenecké smlouvy z roku 1935 a připomíná, že jejím hlavním nedostatkem, paralyzujícím účinnost paktu, byla absence vojenské konvence. Ta prakticky podvazovala skutečnou vojenskou pomoc, což Sovětům velmi vyhovovalo, stejně jako jim vyhovovala zejména vázanost smlouvy na spojení s Francií. Autor uvádí, že Československo bylo handicapováno nejen dvoustranností francouzsko-sovětského paktu, ale ještě více podpisovým či dodatkovým protokolem čs.-sovětské smlouvy, jednoznačně zdůrazňujícím, že československá i sovětská vláda shodně uznávají, že závazky vzájemné pomoci budou účinné jen potud, pokud budou dány podmínky předvídané francouzsko-sovětskou smlouvou, a tedy „pokud bude oběti útoku poskytnuta pomoc ze strany Francie“. Autor dokládá, že až s doložkou přišel jako první dr. Beneš, nebyla iniciována jen francouzskou stranou, ale především sovětskou, a to při Benešových jednáních v Moskvě v červnu 1935.

V této souvislosti není nezajímavá německá reakce na uzavření čs.-sovětského paktu. Berlín se právem obával politických a vojenských důsledků zmíněné smlouvy, neboť se mohla stát skutečnou základní překážkou mocenských zájmů Německa v Evropě, kdyby ovšem byla důsledně uplatňována. Tváří v tvář hitlerovské diplomatické ofenzivě byl dr. Beneš nucen ujišťovat, že pakt není namířen proti Německu, zejména právě proto, že neobsahuje vojenskou klauzuli.

Další kapitoly knihy podrobně pojednávají o složité problematice případného nezbytného průchodu Rudé armády Rumunskem a o jeho uskutečnitelných alternativách, když jednoznačně neexistovala možnost průchodu Polskem, jehož tehdejší politici se mj. prozíravě domnívali, že by se už nikdy sovětského vojáka na svém území nezbavili. Je zajímavé připomenout, že Sověti v tomto směru nevyvíjeli žádnou vlastní iniciativu, ale nechali vyjednávání jen na čs. a rumunské straně. V knize najdeme také základní údaje o síle a úrovni Rudé armády v té době i o různých stycích čs. a sovětských vojenských činitelů.

Jedna kapitola knihy se pokouší objasnit tzv. německou kartu sovětské zahraniční politiky, tzn. neustálé sovětské pokusy dávat nesčetnými tajnými sondážemi v Berlíně intenzivně najevo, že Moskva je ochotna paktovat se za zády svých spojenců s Třetí říší a v případě úspěchu nechat padnout spojenecké smlouvy s Paříží a s Prahou. Autor píše, že Sověti spatřovali v dohodě s Německem nejoptimálnější řešení své zahraničněpolitické pozice. K sblížení s Německem v té době však přes různé iniciativy nedošlo pro Hitlerův antikomunismus. „*Souběžně s každou Litvinovou řečí v Ženevě pokoušeli se Stalinovi osobní důvěrníci v Moskvě či v Berlíně dosáhnout pravého opaku toho, oč se plamenně zasazoval Litvinov vůči Paříži a Praze ve Společnosti národů.*“

Nejdůležitější na celé Pfaffově práci jsou ovšem její závěry s detailními hodnoceními konkrétních sovětsko-československých jednání a diplomatických aktivit v době zářijové krize.

Ivan Pfaff dokládá, že sovětská politika vůči Československu se mezi jarem 1936 a podzimem 1938 vyznačovala taktizováním a manévrováním, jimiž se měla vyhnout přímé pomoci, ostentativně deklarované a propagandisticky využívané, a zároveň tedy vyvolávala zdání spojenecké věrnosti. Jejím hlavním cílem bylo nenechat se zatáhnout do případného konfliktu. Autor uvádí, že snaha britských a také francouzských appeaserů izolovat Sovětský svaz Moskvě bytostně vyhovovala. A to nejen pro její vojenskou slabost, ale zejména pro neochotu exponovat se ve střední Evropě, když se ujistila, že sovětizace tohoto prostoru je v dané chvíli nereálná. „*Moskva od samého počátku neskrývala svůj plán proměnit jakoukoli protifašistickou obrannou válku v komunistickou revoluci s uchvácením moci.*“² Na různých výročích sovětských činitelů dokumentuje latentnost mocenských ambicí SSSR a tím i světového komunizmu se snahami všude nastolit vládu sovětů.

Kniha tak rozbíjí dlouholetou legendu o „věrném bratrovi“, který „jediný nezradil“ ohrožené Československo v roce 1938. Je škoda, že vyšla až těsně po letošním, 55. výročí mnichovského diktátu a že díky chaotickému knižnímu trhu neupoutala zaslouženou větší pozornost čtenářů i odborné veřejnosti. Její prostudování stojí rozhodně za to. Už jen tím, že vnímavému čtenáři vnucuje další otázky a náměty k přemýšlení.

Václav Vrabec

¹Pfaff, I.: *Sovětská zrada 1938*. BEA, Praha 1993, s. 75.

²Tamtéž, s. 135.